

ԼՂԻՄ-Ի ՊԱՏԳԱՍԱԿՆՈՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԽՍՀՄ ԳԵՐԱԳՈՒՅՆ ԽՈՐՀՐԳԻՆ

ՄՈՍԿՎԱ, 10 հոկտեմբերի: Արմենպրեսի քղաքաղաքային հազար-
դամ էն. ԼՂԻՄ-ից բնագրված ժողովրդական ղեկավարառ 2. Բայաջանը
այսօր ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի նստաշրջանի առավոտյան նիստում
ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի նախագահի տեղակալ Ա. Ի. Լուկյանովին
հանձնեց հետևյալ բովանդակությամբ հայտարարություն.

Մենք գիտակցում ենք՝ ԽՍՀՄ
Գերագույն խորհուրդը միա-
տարր չէ: Դա տրամաբանա-
կան է, դա բնական է: Եվ մեզ
հաշիվ ենք տալիս, կարծելով,
որ ոչ բոլորն են հավասարա-
պես կիսում Լեոնային Ղարա-
բաղի բնակչության 80 տոկոսը
կազմող հայության մտա-
հոգությունը: Մտահոգության
զգացումը արդեն ոչ թե գալիք
օրվա, այլ այսօրվա համար:
Ցավալի է, եթե ոմանք չհաս-
կանան կամ չուզենան հասկա-
նալ մեզ, դրա համար ունենա-
լով «իրենց» պատճառները:
Մենք՝ սուսգայիթ և շրջափա-
կում տեսածներս, ոչ թե խղճա-
հարություն և նույնիսկ կարեկ-
ցանք ենք հայցում մեր նկատ-
մամբ, այլ թեկուզ ըմբռնողու-
թյուն: Մեր համաքաղաքացի-
ների հարաճուն տագնապի ըմ-
բռնողություն, որոնց պատ-
հետև և ամեն օր ողբերգություն
է սպասում, ըստ էության վտա-
րում՝ իրենց երկրից: Այսուհե-
տև և ամեն օր, որովհետև ա/թ
սեպտեմբերի 25-ից ար-
դեն գործում է համապատաս-
խան սահմանադրական օրենք
Ադրբեջանական ԽՍՀ-ի իր
սուվերենության մասին: Թեև
հարցը սուվերենության՝ որպես
այդպիսին մասին չէ: Չը-
հիշատակենք այն, որ այդ
փաստաթուղթը իր տառով ու
ոգով աղաղակող հակասու-
թյուն է ԽՍՀՄ սահմանադրու-
թյանը: Եկեք չխոսենք մեր
հիմնական օրենքի որակի մա-
սին: Այն գործող է, ու սրանով
ամեն ինչ ասված է: Ասենք
միայն, որ, քամահրելով իրենց
հայրենիքում ապրող հայերի
տարրական քաղաքացիական
իրավունքներն ու նրանց ազ-
գային անվտանգությունը, իսկ
այդ իրավունքները ըստ գաղա-
փարի կարծես թե պետք է ա-
պահովվեն միջազգային համա-
ձայնագրերով և խորհրդային
օրենքներով, Ադրբեջանական
ԽՍՀ Գերագույն խորհուրդը
հատուկ օրենք սահմանեց...

Օրենքն ընդունեցին հենց այն
ժամանակ, երբ ռեզիդենտ ար-
յուն է հեղվում, երբ ադրբեջա-
նական երկաթուղով աղետոյալ
գոտի չեն փոխադրվում ոչ մի-
այն հաց ու վառելանյութ, այլև
պրոթեզներ անդամահատված
երեխաների համար: Երկրի
համար այս հիրավի օրհասա-
կան ու ճգնաժամային ժամա-
նակներում, ասես յուղ լցնելով
կրակին, ազդարարվում է ինք-
նավար մարզը լուծարքի են-
թարկելու այդպիսի հնարավո-
րություն. հիշեցվում է, որ դե-
կավարությունը կարող է ար-
տակարգ դրություն հայտարա-
րել առանձին վայրերում՝ իմա՝
հայաբնակ շրջաններում՝ մըտ-
ցրելով միայն և միայն Ադրբե-
ջանական ԽՍՀ մարմիննե-
րի կողմից իրականացվող կա-
ռավարման հատուկ ձևեր:

Այժմ, երբ ամբողջ երկիրը,
կանգնած լինելով հազարա-
վոր շլուծված պրոբլեմների առ-
ջև, ոչ թե պարզապես կողմ-
նակի դիտողի նման հետևում
է ռեզիդենտի իրադարձություննե-
րին, այլ գործնականորեն ձըգ-
տում մարել ռեզիդենտ քոց-
կըլտացող հրդեհը, համկարծ
ընդունվում է մի օրենք, որը
ընդգծված հանդգնությամբ տա-
ռադյալ դարաքաղցիներին հի-
շեցնում է, որ Ադրբեջանական
ԽՍՀ-ն իրավունք ունի ազա-
տորեն դուրս գալ ԽՍՀՄ-ից:
Բայց եթե միայն դա լիներ:
Հատուկ հողվածով այդ իրա-
վունքը իրականացվում է ժո-
ղովրդական քվեարկության
(հանրաքվեի) միջոցով, որն
անցկացվում է, իհարկե, ի-
րենց իսկ Գերագույն խորհրդի
որոշմամբ և միայն հանրապե-
տության ամբողջ բնակչության
շրջանում: Ինչպես տեսնում
ենք, խոսքը բնավ էլ սուվերե-
նության՝ որպես այդպիսին
կամ ԽՍՀՄ-ից դուրս գալու ի-
րավունքի մասին չէ միայն:
Աննախադեպ բան է, և որևէ
զուգահեռ անցկացնելը, մեղմ
ասած, անտեղի է: Կոնկրետ
դեպքում խոսքը վերաբերում է
ամբողջականի ու նրա հայրե-
նիքի ճակատագրին, այն բա-
նին, որ Ադրբեջանական ԽՍՀ-
ում համարյա 700 հազար
հայերից մնացել է ընդամենը
180 հազարը, որոնք կոմպակտ
կերպով ապրում են միայն
ԼՂԻՄ-ում, Ծափումյանի շր-
ջանում և Գետաշենի ենթա-
շրջանում, որոնք հիմա, ինչ-
պես տեսնում ենք, ցանկացած
պահին, ինչպես պարզվում է,
կարող են դուրս գալ ԽՍՀՄ-ի
կազմից: Դուրս գալ նախա-
բնիկ բնակչության հետ միա-
սին, որը հազարամյակներ շա-
րունակ այստեղ հող է մշա-
կում (կարծես, ըստ Լենինի,
սոցիալիզմը նախ և առաջ ազ-
գերի քարգավաճում է): Դուրս
գալ հազարավոր պատմական
հուշարձանների հետ միասին,
որոնց մեջ կան համաշխարհա-
յին եկեղեցական մշակույթի և
քրիստոնեական քաղաքակր-
թության գլուխգործոցներ:
Դուրս գալ, թողնելով հայրերի
ու պապերի գերեզմանները՝
անկրկնելի խաչքարերով հան-
դերձ:

Դուրս արդյոք մտածե՞լ եք
այն մասին, հարգելի դեպու-
տատներ, որ դեռ դարեր առաջ
ոռու և հայ ժողովուրդները ար-
յուն են հեղել ընդհանուր թըշ-
նամու դեմ մղված համատեղ
պայքարում միասնական ամ-
բողջական պետության մեջ
վերամիավորվելու համար: Իսկ
ահա հիմա, դուրս պրծած լի-
նելով օսման փաշաների կառ-
չուն ճիրաններից, կարող է
պատահել նորից հայտնվեն
Թուրքիայի լծի տակ, որտեղ
միայն 1915 թվականին կոտոր-

վեցին մոտ երկու միլիոն մեր
հայրենակիցներ:

Կարող են մեզ հանգստաց-
նել, հիշեցնելով, որ ԼՂԻՄ-ը,
այսպես ասած, ամուր նստած
է ԽՍՀՄ սահմանադրության
87-րդ հոդվածի մեջ, որ բոլոր
ինքնավար կազմավորումնե-
րը, իսկ դրանք մեր երկրում
38-ն են, հաստատված են ԽՍՀ
Միության կողմից, հետևաբար
նրանցից յուրաքանչյուրի բախ-
տը կարող է տնօրինել ԽՍՀ
Միությունը, որ ԽՍՀՄ սահմա-
նադրության 173-րդ հոդվածի
համաձայն բոլոր օրենքները
և պետական մարմինների մյուս
ակտերը հրատարակվում են
հիմնական օրենքի հիման
վրա և դրան համապատաս-
խան, որ վերջապես Ադրբե-
ջանական ԽՍՀ-ն, իր իսկ
օրենքի տերմինաբանությամբ,
«ԽՍՀՄ-ի անբաժանելի մասն
է»՝ դրանից բխող բոլոր հե-
տևություններով հանդերձ: Թեև
հասկանում են, մենք իզուր
տեղն ենք այսքան հա-
մառորեն վկայակոչում
խորհրդային սահմանադր-
ությունը: Բանն այն է,
որ Ադրբեջանական ԽՍՀ-ի օ-
րենքը հրատարակված է մի-
անգամայն ուրիշ սահմանա-
դրության հիման վրա ու
դրան համապատասխան: Մեջ
են բերում նստաշրջանում Ա-
դրբեջանի կոմկուսի Կենտկո-
մի առաջին քարտուղար Վե-
զիրովի ելույթի տղաքություն-
նից մի հատված. «Ադրբեջան-
ցի գաղթականները բոլորն էլ
եկան մեր հանրապետություն,
իսկ ահա հայերը ցրվեցին ուր
պատահի: Դուք հասկացա՞ք,
թե ինչ են ուզում ասել... Նոր
ձևով պետք է գրել 70-րդ հոդ-
վածը: Ձևակերպենք, որ հան-
րապետության հողն ու տա-
րածքը անբաժանելի են, այս-
ինքն ինչպես որ գրված է
Թուրքիայի սահմանադրության
մեջ...»:

Երկրի համար այսքան պայ-
թյունալի, ժամանակներում նը-
ման օրենքի ընդունումը ոչ
միայն հիմնական հարցը տե-
ղափոխում է ազգամիջյան
երկպառակությունների ոլորտ,
այլև անքող նպատակ է
հետապնդում ուժային ճնշման
ու շանտաժի մեթոդով ահա-
բեկել կենտրոնին, թույլ չտալ,
որ նա գործի սահմանադրա-
կան ու դեմոկրատական մի-
ջոցներով:

Ստեղծված տագնապալի ի-
րավիճակում, որը խիստ սըր-
վեց ազգային փոքրամասնու-
թյունների նկատմամբ խըտ-
րական բնույթ կրող օրենքի
ընդունման պատճառով, մենք՝
Լեոնային Ղարաբաղից ըն-
տրված ժողովրդական դե-
պուտատներս, պահանջում
ենք անմիջապես դադարեց-
նել այդ օրենքի գործողությու-
նը և սրագագնել Ղարաբաղի
ողբերգականորեն ձգձգվող
հարցի քաղաքական լուծումը: